

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГРАНД-НАРАТИВ: ПІДХОДИ, КОНЦЕПЦІЇ, РЕАЛІЗАЦІЯ

ЛАБОРАТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРАТИВУ (вступне слово головного наукового редактора)

Питання про те, як писати та репрезентувати історію, хвилювали інтелектуалів щонайменше від доби античності. Відтак уже на зорі історієписання народилися конкуруючі способи й образи представлення минувшини – описово-пояснювальний та прагматично-утилітарний. Нині ж ідеться про величезну версіальність способів її репрезентації й конструювання, що спираються на багатоманітні дослідницькі стратегії.

Сьогодні очевидно, що кожна з національних варіацій європейського історієписання має свою структуру віх і пластів минувшини, зрештою самотутню логіку сюжетів, дослідницьких підходів та проблем. Власною неповторною палітрою вирізняється й українська історіографія, котра визначається багатьма обставинами та контекстами представлення нашого минулого: соціокультурними розривами, включенням інших етнокультурних елементів, належністю етнічних земель до різних цивілізаційних комплексів та держав, геополітичним становищем, інтенсивністю й тривалістю модернізаційних хвиль (індустріального, культурного, політичного оновлення та реформування), самотутнім механізмом спадкоємності, себто побутуванням відмінних, інколи контраверсійних, традицій, їх перехреснуванням, змаганням або взаємодоповненням.

Від початку 1990-х рр. в українській історіографії точаться жваві дискусії щодо теоретичних і методологічних засад конструювання національної історії, різноманітних концепцій її висвітлення, витлумачення та репрезентації. Загалом ідеться про цілу низку наративів із вітчизняної минувшини з різним рівнем систематичності та повноти просторово-хронологічного охоплення, відмінними концептуальними підходами і стратегіями представлення, функціонального призначення й адресної спрямованості, видової та жанрової належності, що з'явилися впродовж 1990–2000-х рр. Так чи інакше, до сучасного українського історієписання увійшло чимало текстів, котрі продукують новітнє прочитання й переосмислення національного минулого.

Утім, незважаючи на таке велике розмаїття текстів, проблеми, пов'язані з конструюванням і репрезентацією вітчизняної історії, насамперед із перспективи європейського та світового історичного процесів, залишаються надзвичайно гострими й актуальними, вони продовжують циркулювати в академічному середовищі протягом двох останніх десятиліть. Приміром, дискутуються питання про співвідношення соціокультурних імпульсів, розриви і континуїтет

в українській минувшині, її лінійне, нелінійне та гілчасте представлення, темпи й інтенсивність історичного руху, регіонально-просторову, етнокультурну конфігурацію, тектонічні розлами та вузлові перетини, або точки біфуркації, пізнавальні можливості мікро- й макропідходів, побутування культурно-антропологічних, цивілізаційних і епістемічних образів минулого, етноцентризм та мультикультуралізм і т.п. Вочевидь, перелік викликів, масштабних проблем, прихованих та очевидних суперечностей можемо істотно розширити і поглибити, проте їх плідне та всебічне обговорення потребує відповідної конкретизації, точніше певного формату висвітлення та представлення.

Передусім зауважимо, що дієздатність будь-якої теорії, концепції або гіпотези, котра претендує на пояснення минулого, значною мірою спирається на дослідницький інструментарій, завдяки якому отримуються, формулюються та репрезентуються результати наукових досліджень. В історичній науці проблема методів здебільшого пов'язана з прочитанням і витлумаченням джерельних комплексів, а за великим рахунком – із творенням відповідних текстів, що пропонують певну конструкцію минулого.

Цей дослідницький рефрен має й безпосередню практичну спрямованість, а саме – опрацювання методологічних та теоретичних засад концепції багатотомної синтетичної історії нашої країни. В Інституті історії України НАНУ вже протягом кількох років ведеться попередня робота з підготовки такого великого академічного проекту. Робоча група провідних науковців напрацювала низку текстів, розробок, проспектів з обсягу як окремих історичних епох, так і всієї української минувшини.

На нашу думку, дослідницькі практики, започатковані в інституті, потребують постійного «експериментального майданчика» для первісного опрацювання й обговорення висунутих концептуальних пропозицій, публікації різноманітних розвідок з інформаційного та методологічного супроводу зазначеного академічного проекту. Саме такою своєрідною фаховою майстернею й має стати нова рубрика журналу – «Сучасний український гравіт-нарратив: підходи, концепції, реалізація». У цьому відділі часопису плануємо публікувати як історіографічні та наукознавчі огляди, так і студії про різноманітні теорії, схеми, концепції й візії з української історії, її окремих епох, а також розвідки, присвячені аналізу пізнавальних можливостей, оригінальності й конструктивності запропонованих концептів та дослідницького інструментарію тощо. Сподіваємося, що «експериментальний» чи «лабораторний» формат рубрики надасть цьому академічному проекту динамічності й альтернативності як щодо можливих авторських візій, присвячених конструкції багатотомної історії, так і стосовно окреслення її методологічних та теоретичних засад.

Академік НАНУ В.А.Смолій